

الرحمن

آشنایی با مبانی آرشیو و اسناد
دکتر کیانوش کیانی هفت لنگ

سرشناسه: کیانی هفت لنگ، کیانوش، ۱۳۳۵ -
عنوان و نام پدیدآور: آشنایی با مبانی آرشیو و اسناد/کیانوش
کیانی هفت لنگ.

مشخصات نشر: تهران: هزاره ققنوس، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۱۳۰ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۶۵۷-۸۳-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: آرشیو

رده بندی کنگره: ۹۶۵CD / ۹۴۲ف ۱۳۹۰

رده بندی دیویی: ۲۵۰

شماره کتابشناسی ملی: ۳۶۳۹۷۵۶

کد بیکری: ۲۶۳۹۳۹۲

انتشارات هزاره ققنوس

آشنایی با مبانی آرشیو و اسناد

□ نویسنده: دکتر کیانوش کیانی هفت لنگ

□ ناشر: انتشارات هزاره ققنوس

□ طرح جلد: نوید طاهری

□ شمارگان: ۱۲۰۰ نسخه

□ نوبت چاپ: اول ۱۳۹۰

□ قیمت: ۳۵.۰۰۰ ریال

□ چاپ و صحافی: تصویر گیلان

□ شابک ۹۷۸-۶۰۰-۵۶۵۷-۸۳-۸

وب سایت انتشارات www.nashrehezare.ir

تلفن: ۰۹۱۲۵۱۱۰۷۳۸ - ۰۲۱-۸۸۳۱۷۸۳۲

آدرس: تهران خیابان انقلاب - خیابان رامسر - پلاک ۱ واحد ۵

صندوق پستی ۱۳۸-۱۵۷۱۵

۵	پیشگفتار.....
۸	فصل اول تاریخچه.....
۱۲	دیوان اداری.....
۲۵	فصل دوم: اهمیت آرشیو و اسناد.....
۲۷	اهمیت و کارکرد اسناد.....
۲۹	ارتقاء سطح دانش عمومی.....
۲۹	نقش اسناد در اثبات و یا رد ادعاهای تاریخی.....
۳۰	فرهنگ‌سازی.....
۳۳	فصل سوم / تعاریف.....
۳۳	تعریف سند.....
۳۶	انواع سند از نظر ارزش.....

۳۸	انواع سند از نظر محتوا و موضوع
۴۵	فصل چهارم: مفاهیم
۴۷	انواع آرشیو بر اساس تقسیمات جغرافیایی
۴۷	انواع آرشیو از نظر موضوعی:
۴۸	اهمیت آرشیوها
۵۲	وظیفه آرشیوها و آرشیویست‌ها
۵۳	اهمیت ترویج فرهنگ آرشیویی
۵۷	فصل پنجم: ارزشیابی اسناد
۶۲	طبقه‌بندی و نمایه‌سازی اسناد
۶۵	فصل ششم / محافظت و نگهداری
۸۵	فصل هفتم / اطلاع‌رسانی
۸۹	فصل هشتم / رهنمودهای آرشیوی
۱۲۸	منابع و مآخذ:

پیشگفتار

امروزه زندگی بشر، از تولد تا مرگ به شدت به «اسناد» وابسته شده است.

بدون داشتن شناسنامه، کارت ملی، گذرنامه، اسناد مالکیتی، سند ازدواج و اسناد مالی و بهادار و سایر اوراق هویتی، کمیت زندگی انسان و کیفیت آن لنگ می‌زند.

علاوه بر آن دیری است که هویت ملی، تاریخی، اجتماعی و فرهنگی جوامع و کشورها به اسناد دولتی، غیردولتی، خصوصی، شخصی وابسته شده است. از این رو، آرشیوهای ملی پس از پرچم،

نماد استقلال کشورها بشمار می روند. اسناد و مدارک مهم ترین ابزار فعالیت های دولتی و غیردولتی و پایه و اساس تاریخ و حیات، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی فرهنگی هر جامعه است.

اهمیت اسناد در زندگی ملت ها، همانند اهمیت «حافظه» برای زندگی هر فرد است. به عبارت دیگر اسناد در مفهوم وسیع خود شناسنامه و هویت ملت ها را تشکیل می دهند. همان گونه که فرد بدون شناسنامه در جامعه سرگشته و حیران است، ملت ها نیز بدون شناسنامه و هویت مشخص در بین سایر ملل دچار بحران هویت و مشکلات ناشی از آن هستند. علوم و دانش بشری در طول تاریخ به اشکال گوناگون و با حامل های متنوع، نسل به نسل انتقال یافته اند. شکل «مکتوب» این انتقال، همواره دارای نقش و اهمیت ویژه ای بوده است. در این میان «اسناد» به عنوان معتبرترین منابع شناخت جوامع و فرهنگ ها، نقش انکارناپذیری در انتقال و استمرار میراث بشری به نسل های آتی داشته است. از سوی دیگر «اسناد» به مثابه ای ابزاری برای انجام امور دولت ها و جوامع و وسیله اثبات حقانیت و حق و حقوق ملت ها به شمار می روند.

هر چند سابقه آرشیو در کشورمان به قرن های گذشته برمی گردد و لی آرشیو به مفهوم جدید و مدرن آن از انقلاب مشروطه پایه ریزی شده است. به دلیل همین تاخیر است که هنوز نقش و اهمیت آرشیو در کشور ما به درستی و به طور کامل شناخته نشده است. از سویی دیگر، آرشیوها و آرشیویست ها هم باید در این زمینه به مسئولیت خود بیش از پیش بپردازند. به عبارتی آرشیوها باید فعال،

پویا و پر ارتباط باشند. زیرا آرشیوهای منزوی پس از چندی اهمیت خود را از دست می‌دهند. مفید بودن آرشیوها و تاثیر گذاری آنان، بستگی به ارتباط دو سویه آنها با جامعه، بویژه با کار بران دارد.

برای بهره‌برداری صحیح و منطقی از اسناد، شناسایی، گردآوری، حفظ و نگهداری، ساماندهی و سرانجام اطلاع‌رسانی در اشکال سنتی و مدرن، فرایندی است، که باید آنها با توجه به استانداردها طی نمایند. از آنجائی که برای آشنایی مسئولان، کارشناسان، و آرشیویست‌ها با تعاریف و مفاهیم آرشیویی، تهیه کتابی با عنوان "آشنایی با مبانی اسناد" ضرورت داشت. این کتاب به عنوان گامی نخست در این مسیر برداشته شد. با امید که در آینده تکمیل شود و رو به کمال نهد و به عنوان راهنمایی مفید و موثر در نظام اسنادی کشور مورد استفاده و بهره‌برداری قرار گیرد. در پایان از آقای محبوب شهبازی مدیرکل محترم اسناد ایشارگران که مشوق من برای نوشتن اثر بودندو آقای رضا حاجی اسادی محترم انتشارات هزاره ققنوس و همکاران ایشان که در چاپ کتاب تلاش و جدیت نمودند، صمیمانه سپاسگزارم.

گر خطا گفتم اصلاحش تو کن
مصلحی تو، ای تو سلطان سخن

دکتر کیانوش کیانی هفت لنگ

Kiani 1335@yahoo.com

فصل اول: تاریخچه

از زمانی که بشر توانست مدارک مربوط به فعالیت‌های اقتصادی و جزئیاتی از زندگی شخصی خود را بر روی مواد و اجسام پردازام نظیر سنگ، گل، پوست و نظایر آن ثبت نماید، برای اینکه از این اسناد بتواند بهره‌گیری کند به فکر افتاد آنها را در یک جا جمع کرده و محافظت بنماید و بدین‌گونه نخستین "بایگانی در جهان" تشکیل شد.

این فرضیه تا زمان کاوش‌های باستان‌شناسی در ویرانه‌های شهرهای باستانی، به اثبات نرسیده بود و تصور می‌شد که سابقه اینگونه مخازن اسناد، از قرون وسطی به بعد بوده است. اما با حفاری‌ها و کاوش‌های باستان‌شناسی در ایران، مصر، ترکیه و کشف مخازن، اسناد و آرشیوهای پادشاهان آشور و ایران و فراعنه مصر، معلوم شد که بایگانی اسناد در روزگاری بسیار قدیم معمول بوده است.